

Prešovská univerzita v Prešove

UJK, 080 78 Prešov, ul. 17. novembra č. 1

tel.: tel. 051/75 63 173

Doc. PhDr. Edita KOMINARECOVÁ, PhD.

E-mail: e.kominarecova@yahoo.com

POSUDOK NA HABILITAČNÚ PRÁCU

Autorka: Mgr. Alena Smiešková, PhD.

Názov práce: *Hraničnosť ako kultúrny a kritický idiom Interbetweenness as a Cultural and Critical Idiom*

V predloženej habilitačnej práci si autorka zvolila skúmanie jazykového a kultúrneho fenoménu hraničnosti, ktorý rozoberá na širokej palete umeleckého textu v jeho literárnej, aj filmovej podobe. Predmetom jej analýz je koncept hraničnosti, predstavený na ploche 92 strán. Rôznorodý materiál, obsahovo aj žánrovo (literárne diela a filmové spracovania), tvorí noetický základ pre autorkine hľadanie hraničnosti, presnejšie toho, čo je pod povrchom a nie je explicitne vyjadrené.

Hlavným cieľom habilitačnej práce sú formy prezentácie vzájomných interakcií rôznych identít jednotlivca, v komparácii so spoločenskými očakávaniami a kultúrnymi fenoménmi. To všetko z pohľadu historických udalostí (holokaustu, etnicity a pod.). Z tohto aspektu sa práca zdá byť tematicky široko nastolená. Aj samotný názov práce evokuje explicitnejšie vyjadrenie kultúrnych fenoménov. Preto ako oponentka nepristupujem k spracovaniu textu z hľadiska môjho "súkromného repertoáru" /čo by sa dalo istým spôsobom očakávať, ale zohľadňujem analyticko-kritické hodnoty práce autorky, jej snahu o zachytenie línie hraničnosti umeleckého diela, v čom spočíva aj veľká náročnosť spracovania zvolenej problematiky. Konštatujem, že v tomto ohľade si habilitantka počínala s prehľadom a prezentovala svoju odbornú profiláciu. Názov práce je súčasťou jej koncepcie v tom zmysle, že analýzy sú vedené v odstupe od témy a nesľubujú riešenia, tie habilitantka explicitne nevyjadruje, skôr naznačuje.

Výber témy habilitačnej práce, ktorý zrejme vyplynul z dlhodobého záujmu autorky o interdisciplinárne literárne skúmanie a hľadanie súvislostí, možno považovať za veľmi podnetný a zaujímavý.

Habilitačná práca čitateľa obsahovo uvádza do diskusií literárneho postmodernizmu, s ktorými sa umelecká tvorba vyrovnávala od 60tych rokov dvadsiateho storočia. Kompozične ju rámcuje expozícia viacerých literárnych textov z pohľadu sprítomnenia nesprítomniteľného, ako hraničnej skúsenosti, (napr. kultový román Nabokova *Lolita*, filmová produkcia problematiky holokaustu P. Rotha, postkoloniálna problematika T. Morrisonovej a i., mexické plynutie v čase a jeho ohraničenosť A. Iñárritu a pod.). Vybrané práce demonštrujú východisko hlavnej koncepcie habilitačnej práce, ako aj pointu

analyzovaného textu, percepciu a interpretáciu umeleckého diela, ako filozofického odkazu moderny a postmodernizmu.

Na prvý pohľad niektoré texty vyznievajú málo explicitne zdôvodnené, až akoby neuvedené, respektíve, akoby išlo o kolekciu literárnych diel s nádychom “všehochuti”. Avšak hlbší ponor dáva čitateľovi na to jasnú odpoveď.

Teoretický základ úvodných častí teórií kultúrnej a literárnej kritiky F. Jamesona a J-F Lytarda habilitantka sčasti dokladá nastoľovaním vlastného kritického postoja, čo považujem za dôležité doplnenie názorového spektra. Osobne obdivujem autorkinu ambíciu zobrazenia širokospektrálnej línie práce, od politologických podtém totalitných režimov, globalizácie v kontexte rôznych kultúr (africko-americká, čínska, Sri Lanky atď.), a to zmyslom, kauzalitou identít v ich historickom priereze. Touto širokospektrálnosťou obrazu si autorka oprávnene vytvára východisko pre postihnutie hlbšej štruktúry fenoménu hraničnosti ako kultúrnej kategórie, odkazu minulosti, či historickej reflexie. Vybranými dielami je performatívne sprítomnená nielen symbolika umeleckého diela, ale aj kolobeh generácií. Nejde o lineárne príbehy, ale prestupovanie z jednej ontologickej roviny do druhej, čím si autorka vytvára priestor pre fikcionalizáciu metafyzickej línie predstavovania transcendencie neznámeho pomedzia – hraničnosti.

Možno iba súhlasiť so záverečným tvrdením autorky, že interpretácia umeleckého diela je istý spôsob poznávania sveta a odkrýva skryté javy navonok koherentného chápania javov a taktiež vytvára priestor pre nezodpovedané. V tejto súvislosti by som ocenila explicitnejšie nastolenie problematiky. V diskusii sa môže vyjadriť ako ju autorka osobne vníma, z akej perspektívy nahliada na postmoderný relativizmus.

V analýzach filozofického priestoru týkajúceho sa metamorfóz vznešenosti, vymedzením jej hraníc (podľa Kanta, Heideggera, Burkea) autorka dokumentuje text aj Kantovým dielom *Kritika súdnosti* (1790), čo nie je v bibliografii. V tejto súvislosti mám pripomienku uvádzania primárnych a sekundárnych diel a otázku, do akej miery sa autorka opierala o primárne diela, resp. či v jej konfrontáciách išlo prevažne o sekundárne zdroje (zdá sa, americkej proveniencie).

V habilitačnej práci sa autorka zaoberá osciláciou medzi snahou postmoderny hľadať imanentný obraz prítomnosti ľudského bytia a diania a medzi Kantovským chápaním vznešenosti. Ako sa tento koncept vznešenosti premieta do kultúry, resp. ako je tam manifestovaný?

V názve habilitačnej práce je skúmaná hraničnosť ako kultúrny idióm, čo evokuje obsah a je de facto centrálny. Chápe autorka ponímanie kultúry v názve ako generický pojem, či len niektoré jej špecifiká? Na tom základe by sa dala zväziť jasnosť témy, jej ohraničenie. Osobne sa mi zdá, že by bolo vhodnejšie nahradiť *kultúrny idióm* umeleckým/ literárnym a filmovým.

V súvislosti s mimetickou tradíciou románového žánru, vzťahu reality a fikcie, zániku starého románu v 60tych rokoch, jeho posunom na perifériu a nástupom pop literatúry, dokumentačne na

kultovom románe V. Nabokova *Lolita*, sa ponúka otázka, či je možné považovať Nabokove filozofické smerovanie zobrazenia tabuizovanej témy za anticipáciu doby alebo ide výrazne o literárnu fikciu?

V rámci ontologickej otázky stretu fikcie a reality, do akej miery možno hovoriť o sile vplyvu Nabokova a mieste estetických románopiseckých noriem? Ako sa prejavoval jeho lingvistický skepticizmus vo vnímaní dvoch entít – literárneho a vizuálneho?

Ďalšie spomínané témy, holokaust a etnicita rozoberá autorka nielen v konfrontácii svetov dobra a zla, morálky, ale aj cez prizmu irónie a humoru. Do akej miery sa osobne s tou stratégiou autorka stotožňuje? Súhlasí, že je na mieste alebo dokonca legitímne takto nastoľovať závažné témy? Týmto skúmaním hraničnosti a spôsobu zobrazenia historickej pamäte sa autorka prikláňa ku legitímnosti umeleckej tvorivosti, afirmatívneho riešenia stretnutia s inakosťou a kvalitu diela vidí v adekvátnom stvárnení diela, aj keď hraničí so šokom vo vyjadrení protichodných emócií. Dá sa z toho usudzovať, že toto je možné považovať za trend umeleckej tvorby?

Autorka habilitačnej práce preukazuje solídnu orientáciu v základnom texte i v širších filozoficko-lingvistických súvislostiach problémov a kontextov literárnej a umeleckej tvorby. Napriek pozoruhodej kompozícii, kde v postupnej gradácii odvíja hlavnú líniu skúmaného fenoménu, by sa miestami mohlo zdať, že text prerastá v tom zmysle, že jeho brilantnosť by umocnila istá textová redukcia, vzdanie sa mnohých detailov, uplatnenie väčšieho odstupu a najmä hutnejšie deklarovanie postojov autorky. Najmä posledné uvedené vytvára priestor na diskusiu.

Zaujímavé spracovanie textu, náročné na odhaľovanie významov, by umocnilo aj explicitnejšie nastoľovanie problémov v jednotlivých kapitolách, viac objasnilo zámer skúmania a bezpochyby zvýšilo jeho koherenciu a obsahový náboj.

Vyváženosť kapitol nepovažujem za silnú stránku práce (1.kap.4,5 s., 2.kap.7,5 s., 3.kap. 4.5 s., 4 kap. 21 s., 5 kap. 20 s.). Aj keď pripúšťam, že názory na štruktúru kapitol môžu podliehať subjektívnemu chápaniu súvislostí. Explicitnejšie uvádzanie kapitol by podčiarklo súvislosti a erudovanosť habilitantky.

Na škodu veci sú niektoré ortografické nepresnosti (dvojité citovanie s.31-32, 53, nejednotnosť citovania – dlhý citát neodsadený v texte, inde odsadený s úvodzovkami, internetové zdroje pod čiarou s.34, 37, 43, 50 atď. neuvádzané podľa platných noriem.

Pre tento typ práce by bolo vhodné profesionálnejšie formátovanie, o.i aj nejednotné riadkovanie údajov pod čiarou, chýbajúci menný register, čo síce nie je podmienka sine qua non, skôr pre tento typ práce samozrejmosťou. Sú tu aj isté menšie gramatické a štylistické nepresnosti, avšak nie sú na úkor obsahu.

Predložená práca môže nepochybne nájsť využitie v pedagogickej a výskumnej praxi habilitantky, ako aj relevantného čitateľa a slúžiť ako solídny zdroj informácií a zistenia autorky môžu byť inšpiratívne aj pre prípadné ďalšie konfrontačné vedecké skúmania.

Na základe posúdenia jej habilitačného spisu, ako aj habilitačnej práce, konštatujem, že habilitačná práca je zaujímavým spôsobom uchopenia náročnej problematiky autorky Mgr. Aleny Smieškovej, PhD. a odporúčam ju prijať na obhajobu a po jej úspešnom priebehu habilitantke udeliť vedecko-pedagogický akademický titul *docent* v študijnom odbore 2.1.32 *cudzie jazyky a kultúry*.

Doc. PhDr. Edita Kominarecová, PhD.

Prešov, 12.05.2015
